

ISSN 2518-7503

Міністерство освіти і науки України

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 9

Рівне – 2017

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 9

Засновано у 2013 році

Рівне – 2017

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State University of the Humanities**

PSYCHOLOGY: REALITY AND PERSPECTIVES

Compilation of scientific papers

Issue 9

Founded in 2013

Rivne – 2017

Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 9 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред. кол. : Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна, Н. В. Корчакова. – Рівне : РДГУ, 2017. – 164 с.

Збірник наукових праць «Психологія: реальність і перспективи» включено до Переліку наукових фахових видань України з психології
(на підставі Рішення Атестаційної колегії МОН України від 29 вересня 2016 та Наказу Міністерства освіти і науки України від 07.10.2016, № 1222)

Свідectво про державну реєстрацію: Серія KB № 18713-7513 P

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Відповідальний секретар:

Корчакова Наталія Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології імені Г. С. Костюка.

Левовицький Тадеуш – доктор гуманістичних наук, професор відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти ректор Вищої педагогічної школи м. Варшава (Республіка Польща).

Шугаєва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія».

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ:

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету.

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри вікової та педагогічної психології, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Вірна Жанна Петрівна – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Гошовський Ярослав Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Камінська Ольга Володимирівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету.

Ставицький Олег Олексійович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука.

Немеш Олена Миколаївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент **кафедри вікової і педагогічної психології** Рівненського державного гуманітарного університету.

Кулаков Руслан Станіславович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Назаревич Вікторія В'ячеславівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Павелків Віталій Романович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Упорядники: **проф. Р. В. Павелків, доц. Н. В. Корчакова.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ**

Рецензент: **Журавльова Лариса Петрівна** – доктор психологічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, завідувач кафедри теоретичної психології та психології розвитку Житомирського державного університету імені І. Франка.

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 12 від 27 жовтня 2017 року)

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

9. Plikus Ya.O. Problema rehuliatzii psykhiichnykh staniv studentiv u navchalnomu protsesi /Ia.O. Plikus // Visnyk Kharkivskoho nats. ped. un-tu im. H.S. Skovorody. Ser. : Psykholohiia. – 2011. – Vyp. 38. – S. 142–150.
10. Rozhyna L.N. Emotsionalnaia rehuliatziia uchebno-poznavatelnoi deiatelnosti studentov / L.N. Rozhyna // Vesti BDPU. Ser. 1. – 2015. – № 1. – S. 20–25.
11. Chebikyn A.I. Problema emotsionalnoi rehuliatzii uchebno-poznavatelnoi deiatelnosti uchashchysia / A.I. Chebikyn // Vopr.psykhol. – 1986. – № 6. – S. 42–47.

O. Dzhedzhera. EMOTIONAL EXPERIENCES AS THE FACTOR FOR THE EFFECTIVENESS OF LEARNING ACTIVITIES OF STUDENTS/

The article substantiates the determining influence emotional experiences on the effectiveness of learning activities of students. Presented understanding the essence of the author of efficiency of educational activities of students as relative functional properties quality of their work, which reflects the ability to achieve useful (relevant goals and values) results at the lowest cost (lowest cost) mental and physical energy and time.

It is proved that the value of this ratio is largely dependent on the characteristics of emotional regulation and in particular the content of emotional experiences individual - forms of display significant student relationship to the learning activities forms of display significant relationship to student learning activities and related situations, to others and to himself as a subject of learning, since the learning process at educational institutions is always accompanied by a number of emotiogenic situations involving as an the content didactic material and with organizational conditions and individual characteristics of the emotional response of participants.

The results of the experimental proving that emotional experiences is a significant factor in of both direct and indirect impact on the effectiveness of learning activities, implemented through its motivational-semantic and functional aspects.

Is outlined prospects of further research is to find opportunities to enhance efficiency of educational of students by optimizing their emotional experiences.

Keywords: *students, students learning activities, the effectiveness of learning activities of students, emotional sphere, emotions, feelings, emotional experience, factor, determination.*

УДК 37.013(477)

О. В. КАМІНСЬКА

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

В статті аналізуються психологічні особливості обдарованих дітей, визначаються найбільш ефективні підходи при роботі вчителя з обдарованими учнями, умови, що сприяють розвитку обдарованості. Звертається увага на необхідність вчасної та диференційованої діагностики типу обдарованості, створення оптимального мотиваційного фону, сприятливого для ефективного засвоєння того чи іншого виду діяльності. Підкреслюється необхідність здійснення психологічного супроводу обдарованих дітей, а також надання необхідних рекомендацій педагогам, що з ними працюють. Визначено вплив педагога на розвиток обдарованості учнів, сукупність якостей, якими він повинен володіти.

Ключові слова: *обдарованість, креативність, творчість, здібності, задатки, розвивальне навчання, гуманістично орієнтований підхід, психологічний супровід.*

В статье анализируются психологические особенности одаренных детей, определяются наиболее эффективные подходы при работе учителя с одаренными учениками, условия, способствующие развитию одаренности. Обращается внимание на необходимость своевременной и дифференцированной диагностики типа одаренности, создание оптимального мотивационного фона, благоприятного для эффективного усвоения того или иного вида деятельности. Подчеркивается необходимость психологического

сопровождения одаренных детей, а также предоставление необходимых рекомендаций педагогам, которые с ними работают. Определено влияние педагога на развитие одаренности учащихся, совокупность качеств, которыми он должен обладать.

Ключевые слова: одаренность, креативность, творчество, способности, задатки, развивающее обучение, гуманистически ориентированный подход, психологическое сопровождение.

Постановка проблеми. Тенденція до реформування усіх ланок системи освіти, зумовлена реаліями сучасного життя, призводить до необхідності вироблення чіткої стратегії не лише щодо психологічних умов здійснення навчально-виховного процесу в цілому, але й щодо робіт із специфічними категоріями учнів, що потребують особливої уваги, задля розвитку їх здібностей. Однією з таких категорій є обдаровані учні, вчасне виявлення та розвиток здібностей яких є запорукою успішного становлення та саморозкриття особистості в подальшому. Здійснення психологічного супроводу цієї категорії учнів є необхідною умовою розвитку їх природного потенціалу. При цьому значна увага повинна приділятися роботі психолога з вчителями, які працюють з обдарованими учнями, що дозволить забезпечити виявлення творчого потенціалу, підтримання необхідного рівня мотивації щодо розвитку наявних здібностей, створення в класі атмосфери, сприятливої для розвитку особистості кожного учасника навчально-виховного процесу.

Актуальність піднятої проблеми зумовлена тим, що часто вчителі, яким доводиться працювати з обдарованими учнями, не володіють необхідними вміннями та навичками, які дозволили б розкрити творчий потенціал учнів, сприяли б розвитку їх природних здібностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасній науці проблема обдарованості продовжує активно вивчатись. Так, Л. В. Кургунцева [5] аналізувала особливості не лише явної, але й потенційної обдарованості дітей, та виявила умови її актуалізації; Н. А. Карпенко [4] досліджувала роль соціального оточення, зокрема батьків, у розвитку обдарованості дитини; О. О. Музика [6] визначила умови мотивації активності обдарованих дітей тощо. Однак, незважаючи на значну кількість праць, присвячених піднятій проблемі, психологічні особливості роботи педагога з обдарованими дітьми залишаються недостатньо дослідженими.

Формулювання цілей статті: обґрунтувати вибір найбільш ефективних стратегій роботи вчителя з обдарованим учнем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Труднощі, що виникають у вчителів при взаємодії з обдарованими учнями, можуть бути зумовлені недостатнім оволодінням педагогом навичками роботи з такою категорією вихованців; використанням щодо них загальних підходів роботи, без урахування індивідуально-психологічних особливостей зазначеної категорії учнів; різноманітністю видів обдарованості та методологічних схем, що можуть характеризуватися суперечливістю тощо.

З урахуванням цього визначено пріоритетні напрямки реформування системи освіти:

—необхідність створення державної системи добору і навчання талановитої молоді, розробка і запровадження механізмів її державної підтримки. Підкреслюється необхідність удосконалення і розвитку вітчизняних традицій з пошуку, підтримки і розвитку обдарованих дітей та молоді; сприяння їх залученню до участі у всеукраїнських і міжнародних олімпіадах, конкурсах, турнірах тощо;

—потреба у забезпеченні однакового доступу до освіти дітей і молоді з особливими потребами за рахунок забезпечення варіативності здобуття базової освіти відповідно до здібностей та індивідуальних можливостей. Для цього передбачено створення цілісної багаторівневої системи закладів різних типів та форм власності для забезпечення розвитку здібностей, талантів та обдарувань дітей та молоді, а також індивідуалізацію навчання обдарованої учнівської та студентської молоді;

—необхідність залучення кращих інтелектуальних та духовних сил суспільства в освітню сферу. При цьому визнається, що у системі педагогічної освіти повільно впроваджуються багатоваріантні моделі і програми здобуття педагогічної освіти, не

забезпечується диференційована підготовка педагогічних працівників для роботи з обдарованими дітьми у навчальних закладах нового типу [1].

М. Г. Шемуда виділяє такі суперечності, які виникають в процесі розв'язання проблеми роботи з обдарованими дітьми: невідповідність між соціальною потребою у педагогічно обдарованих, творчих учителях, здатних формувати всебічно розвинену особистість учня та відсутністю відповідної цілеспрямованої підготовки майбутніх учителів; невідповідність між необхідністю виховання нової генерації педагогічних кадрів, здатних виявляти і розвивати здібності та обдарування дитини і нерозробленістю комплексу теоретичних і методичних засад щодо забезпечення підготовки вчителя, здатного працювати із здібними дітьми. У реалізації зазначеної проблеми все відчутніше проявляються недоліки професійної підготовки вчителя до здійснення відповідної діяльності, тому велика увага надається вдосконаленню педагогічної майстерності кожного педагога [8].

В структурі обдарованості виділяють: домінування інтересів і мотивів; емоційну заглибленість у діяльність; мотивацію прагнення до успіху; загальну і естетичну задоволеність від процесу і продуктів діяльності; розуміння сутності проблеми, задачі, ситуації; несвідоме, інтуїтивне вирішення проблеми («нелогічне»); стратегічність в інтелектуальній поведінці (особистісні можливості продукувати проекти в конкретних предметних сферах); креативність, гнучкість та оригінальність мислення, чутливість до всього нового, готовність до ризику тощо [5].

Прояви обдарованості характеризуються значною індивідуальністю, оскільки пов'язані з винятково своєрідним поєднанням різних сфер психіки в обдарованій людині. Специфіка прояву обдарованості є одним із критеріїв виділення видів обдарованості: за широтою проявів (загальна і спеціальна); за типом діяльності, в якій проявляється (інтелектуальна, академічна, творча, спортивна, організаторська, соціальна, технічна, художня тощо); за інтенсивністю прояву (підвищена готовність до навчання, обдаровані, високообдаровані, винятково (особливо) обдаровані); за видом прояву (явна, прихована); за віковими особливостями прояву (стабільна або епізодична) та ін. [4].

Л. В. Герасіменко виділяє такі особливості обдарованих дітей, як: допитливість і нестриманість у зауваженнях і запитаннях; активність, що виявляється в підказках однокласникам, які тривалий час роздумують над відповідями; невідповідність інтелектуального розвитку фізичному і соціальному; неухважність, що може бути зумовлена нецікавістю навчання, оскільки навчальна програма не відповідає рівню розвитку обдарованого учня; часті зміни настрою; тенденція до виправдання своїх негативних вчинків і перекладання відповідальності за них на інших; недовіра до вчителя; не підкорення авторитетам; надмірна чутливість до критики в свою адресу і тенденція критикувати інших [2].

Дослідження проблеми актуалізації потенційної обдарованості як прагнення особистості до інтеграції своїх потенційних можливостей, до реалізації своїх здібностей та талантів, покликання та призначення, до більш повного розуміння і прийняття власної сутності слід проводити на засадах системного та особистісно-орієнтованого підходів, тобто розуміння обдарованості як складної інтеграційної цілості у сукупності мотиваційних, когнітивно-креативних, емоційних та інших особистісних характеристик обдарованої особистості, яка на основі розуміння свого істинного місця та місця інших в суспільстві реалізує свою потенційну обдарованість і виступає творцем об'єктивної реальності. Високий рівень мотивації прагнення до успіху, внутрішньої мотивації, розвинений інтелект та висока креативність, сформовані навички соціальної компетенції, позитивні емоційні характеристики ефективно впливають на процес актуалізації потенційної обдарованості [5].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяють виділити чотири стратегії навчання академічно обдарованих дітей, що можуть застосовуватися в різних комбінаціях, а саме: прискорення (проходження інтенсивних курсів навчання за спеціальними програмами); поглиблення (більш глибоке вивчення тем чи дисциплін певних галузей знань); збагачення (вихід за рамки вивчення традиційних тем за рахунок установлення зв'язків з іншими темами, проблемами чи дисциплінами), що може здійснюватися в рамках традиційного

освітнього процесу, а також через участь учнів у дослідницьких проектах, використання спеціальних інтелектуальних тренінгів розвитку тих чи інших здібностей тощо; проблематизація (стимулювання особистісного розвитку учнів з використанням оригінальних пояснень, переглядом наявних відомостей, пошуком нових значень і альтернативних інтерпретацій) [7].

Саме вчитель створює атмосферу, яка може надихати учня або руйнувати його впевненість у собі, заохочувати чи пригнічувати інтереси. Щоб створити сприятливу атмосферу педагог повинен використовувати такі творчі методи: стимулювати бажання учнів працювати самостійно; заохочувати до роботи над проектами, запропонованими самими учнями; переконувати учнів у тому, що вчитель є їхнім однодумцем; заохочувати до максимальної захопленості у спільній діяльності; уникати будь-якого тиску на дітей, створювати розкуту атмосферу; надавати дитині свободу вибору галузі застосування своїх здібностей [3]. О. Е. Жосан вважає, що готовність учителя до роботи з обдарованими учнями виявляється у високому рівні професійно-педагогічної компетентності спеціаліста до даного виду діяльності, що базується на сукупності спеціальних знань і вмінь та стійкому вмотивованому бажанні здійснювати цю діяльність. Зважаючи на це, були визначені такі компоненти готовності вчителя до роботи з обдарованими учнями: позитивна мотивація, достатній рівень професійно-педагогічної компетентності, рефлексія [3].

У структурі готовності вчителя до роботи з обдарованими учнями можна виділити декілька критеріїв. Мотиваційно-вольовий критерій містить професійну спрямованість та наявність особистісних якостей, які характеризують здатність спеціаліста здійснювати роботу з розвитку здібностей та обдарувань учнів. Інтелектуально-операційний критерій відображає наявність певного рівня професійної компетентності (необхідних загальних гуманітарних і спеціальних знань з теорії та методики навчально-виховної роботи; професійних умінь, необхідних для ефективного реалізації діагностичної, прогностичної, конструктивної, формувальної, комунікативної, аналітичної функцій за основними напрямками роботи: створення умов розвитку особистості в шкільному колективі; індивідуально-корекційна робота з обдарованими учнями; взаємодія з іншими учасниками навчально-виховного процесу для реалізації цілей та завдань діяльності. Оцінювально-рефлексивний критерій готовності характеризує вчителя з точки зору його вміння аналізувати результати своєї діяльності, усвідомлення ним свого рівня професійної підготовки до реалізації мети і завдань роботи, а також усвідомлення потреби в професійній самоосвіті, самовдосконаленні [7].

Під педагогічною діагностикою розуміють процес, що відповідає умовам оптимального виконання таких педагогічних завдань: встановлення характеру мотивації навчання особистості; визначення умов для саморозвитку й творчої самореалізації особистості; оцінювання рівня професійної компетентності й рівня розвитку професійної компетенції. Педагогічна діагностика є інструментом створення механізмів психолого-педагогічної підтримки, прогнозування й проектування тенденцій розвитку професійної діяльності педагога. Послідовність системи дій вчителя у сучасній педагогіці розглядається у зв'язку з необхідністю формування готовності до самоуправління розвитком особистісно й професійно значущих якостей [8].

Для роботи з обдарованими дітьми від учителя вимагається: загальна професійна педагогічна підготовка, предметні, психолого-педагогічні, методичні знання та вміння; високий рівень професійної компетентності в контексті системи пошуку, підтримки та розвитку особистості; наявність професійно важливих особистісних якостей (необхідного рівня інтелектуального розвитку, адекватної самооцінки, творчого особистого світогляду, доброзичливості та об'єктивності при оцінюванні діяльності учнів, почуття гумору, неупередженості, впевненості, енергійності); особлива витривалість нервово-психічної системи, емоційна стабільність; вміння розпізнавати ознаки обдарованості в інтелектуальній діяльності, творчих проявах, художній майстерності, спілкуванні, руховій сфері та заохочувати своїх учнів; вміння залучати до виявлення та розвитку обдарованості учня батьків, однолітків, створюючи з їх допомогою сприятливе середовище для розвитку

здібностей та обдарувань учня; почуття відповідальності за результати роботи з обдарованими учнями; безперервне підвищення рівня професійно-педагогічної компетентності для поліпшення результативності роботи з обдарованими учнями [7].

Суспільні тенденції гуманізації змісту, методів і форм педагогічного процесу, орієнтація на вияв індивідуальності кожного учня ставлять високі вимоги до особистості педагога, розвитку його творчого потенціалу. На сьогодні актуальності набувають такі зміни в організації професійної підготовки вчителя як: розвиток організаційної структури педагогічної освіти за рахунок запровадження ступеневої системи освіти, що дасть змогу забезпечити варіативність навчання (вибір різних освітніх та професійних програм, спеціалізацій) і цим самим сприяти більш повній реалізації творчого потенціалу особистості, зробіть навчання більш гнучким, спроможним реагувати на зміни соціальних процесів; диференціація змісту загальнопедагогічної підготовки вчителя для різних груп учнів протягом всього терміну навчання, що знаходить своє відображення у багатоваріантних навчальних планах та програмах; індивідуалізація навчання, здійснення якої, на думку експертів, полягає у реалізації концепції підготовки педагогів різних спеціальностей, спеціалізацій та профілів; навчанні за індивідуальними програмами і планами; у розробці широкого кола освітньо-професійних програм; технологізація процесу навчання; запровадження нових методів, форм, засобів та технологій навчання, адже організаційно-методична гнучкість забезпечить свободу вибору рівня освіти, спеціалізації та профілю залежно від спрямованості особистості, її здібностей та можливостей (обдарувань) [3].

Серед обов'язкових рис особистості вчителя виділяють: позитивну «Я-концепцію», яка забезпечує педагогу віру в успіх, у власні сили, в свою компетентність, бажання творчо працювати, підтримуючи добрі стосунки з дітьми; цілеспрямованість і наполегливість, що дозволяє активно працювати за однією із аргументовано вибраних методик; зрілість, виявом якої є чітко усвідомлені цілі і завдання; емоційна стабільність, що забезпечує зразок для наслідування дітям; чуйність; інтелект – інтелектуальні здібності, що виявляється у вільному володінні базовими поняттями, які належить засвоїти дітям; інтелектуальна компетентність, що дозволяє свідомо сприяти розвитку дітей, поступовому їх переходу з перцептивного рівня на діяльнісний [4].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Розвиток творчої, обдарованої особистості – це складний та поетапний процес, який вимагає від вчителя спеціальних знань, вмінь та навичок. Розкрити здібності учня допомагає застосування гуманістично орієнтованого підходу, індивідуалізація навчання, застосування інтерактивних форм передачі інформації, використання проблемного підходу у навчанні. Ставлення до учня перш за все як до особистості, сприйняття його як рівного є умовою саморозкриття обдарованої дитини, вільної реалізації нею своїх здібностей.

Перспективним напрямком дослідження є здійснення подальшого аналізу особливостей навчання обдарованої дитини, розкриття її потенціалу.

Список використаних джерел

1. Антонова О. Є. Підготовка майбутнього вчителя до роботи з обдарованими учнями як складова його професійної компетентності / О. Є. Антонова // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2003. – №12. – С. 66-69.
2. Герасіменко Л. В. Підготовка вчителя до роботи з обдарованими дітьми [Текст]: 5, 2002. - (Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту) / Л.В. Герасіменко // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2002. – №5. – С.45-51.
3. Жосан О. Е. Концептуальні засади підготовки вчителів до роботи з обдарованими учнями / О. Е. Жосан [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://cmsps.edukit.kr.ua/Files/downloads/obdarovani.doc>

4. Карпенко Н.А. Генезис розуміння батьками проявів дитячої обдарованості: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Н. А. Карпенко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2009. – 18 с.
5. Кунгурцева Л. В. Актуалізація потенційної обдарованості дітей-сиріт юнацького віку: автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Л. В. Кунгурцева; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2010. – 20 с.
6. Музика О.О. Мотивація творчої активності технічно обдарованих підлітків: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / О.О. Музика ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2001. – 17 с.
7. Одаренные дети. Пер. с англ./ Общ. ред. Г.В. Бурменской и В.М. Слущкого. – М.: Сатурн, 2001. – 376 с.
8. Шемуда М.Г. Професійна підготовка вчителя до роботи з обдарованими дітьми / Шемуда М.Г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2009-04/09smnwgp.pdf

References

1. Antonova O. Ye. Pidgotovka majbutn`ogo vchy`telya do roboty` z obdarovany`my` uchnyamy` yak skladova jogo profesijnoyi kompetentnosti / Antonova O. Ye. // Visny`k Zhy`tomy`rs`kogo derzhavnogo universy`tetu imeni Ivana Franka, 2003. – #12. – S. 66-69.
2. Gerasimenko L. V. Pidgotovka vchy`telya do roboty` z obdarovany`my` dit`my` [Tekst]: 5, 2002. - (Pedagogika, psy`xologiya ta med.-biol. probl. fiz. vy`xovannya i sportu) / L. V. Gerasimenko // Pedagogika, psy`xologiya ta med.-biol. probl. fiz. vy`xovannya i sportu, 2002. – #5. – S.45-51.
3. Zhosan O.E. Konceptual`ni zasady pidgotovky` vchy`teliv do roboty` z obdarovany`my` uchnyamy` / Zhosan O.E. [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu do dzherela: <http://cmsps.edukit.kr.ua/Files/downloads/obdarovani.doc>
4. Karpenko N.A. Genezy`s rozuminnya bat`kamy` proyaviv dy`tyachoyi obdarovanosti: avtoref. dy`s... kand. psy`xol. nauk: 19.00.07 / N.A. Karpenko ; In-t psy`xologiyi im. G.S.Kostyuka APN Ukrayiny`. – K., 2009. – 18 s.
5. Kungurceva L.V. Aktualizaciya potencijnoyi obdarovanosti ditej-sy`rit yunacz`kogo viku: avtoref. dy`s. ... kand. psy`xol. nauk : 19.00.07 / L. V. Kungurceva ; Voly`n. nacz. un-t im. Lesi Ukrayinky`. – Lucz`k, 2010. – 20 s.
6. Muzy`ka O.O. Moty`vaciya tvorchoyi akty`vnosti texnichno obdarovany`x pidlitkiv: Avtoref. dy`s... kand. psy`xol. nauk: 19.00.07 / O.O. Muzy`ka ; In-t psy`xologiyi im. G.S.Kostyuka APN Ukrayiny`. — K., 2001. — 17 s. — ukp.
7. Odarennye dety`. Per. s angl./ Obshh. red. G.V. Burmenskoj y` V.M. Slucz`kogo. – M.: Saturn, 2001. – 376 s.
8. Shemuda M.G. Profesijna pidgotovka vchy`telya do roboty` z obdarovany`my` dit`my` / Shemuda M.G. [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu do dzherela: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2009-04/09smnwgp.pdf

O. Kaminska. PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE WORK OF TEACHER WITH CHILDREN.

The article analyzes the psychological peculiarities of gifted children, determines the most effective approaches in the work of a teacher with gifted pupils, and conditions conducive to the development of giftedness. It was emphasized that the tendency to reform all the parts of the education system due to the realities of modern life leads to the need to develop a clear strategy not only on the psychological conditions of the educational process in general, but also on the work with the specific categories of pupils in need of special attention, for the sake of development of their abilities. Attention is drawn to the need for timely and differentiated diagnostics of type of giftedness, the creation of an optimal motivational background favorable for the effective assimilation of a particular type of activity. Emphasizes the need for psychological support of gifted

children, as well as providing the necessary recommendations to the teachers working with them. It is determined the influence of the teacher on the development of gifted students, a set of qualities that he must possess. It was emphasized that the development of a creative, gifted personality is a complex and gradual process that requires the teacher to have special knowledge, skills and abilities. It is proved that the student's ability to solve the problem helps to apply a humanistic approach, individualization of learning, the use of interactive forms of information transmission, the use of a problem-oriented approach to learning. Attitude towards the student, first and foremost, as a person, perceiving it as equal is a condition for the self-disclosure of a gifted child, the free realization of her abilities.

Key words: talent, creativity, creativity, abilities, problems, developmental training, humanistic approach, psychological support.

УДК 37.091.12:35.035

Л. В. КЛОЧЕК

ЦІННІСНЕ САМОСТАВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ЯК КОНСТРУКТ ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОЇ СКЛАДОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

У статті висвітлюються психологічні особливості ціннісного самоставлення вчителя як конструкта емоційно-ціннісної складової соціальної справедливості у педагогічній взаємодії. Зазначається, що ціннісне самоставлення педагога виявляється у системі його ставлень до себе як до суб'єкта справедливих дій щодо учнів. Наголошується, на тому, що, здійснюючи ціннісне самоставлення, педагог вдається до самопізнання, здійснює самооцінювання, виявляє повагу до себе як до суб'єкта справедливої поведінки; його дії виступають предметом самокорекції та самоконтролю. Ціннісне самоставлення вчителя виявляється в аутосимпатії, самоприйнятті та самоцінності; супроводжується зусиллями, які сприяють самовираженню особистості педагога. Ціннісне ставлення педагога до себе як до суб'єкта справедливих дій, у єдності з ціннісним ставленням до учнів, презентують ціннісне ставлення до явища соціальної справедливості у педагогічній взаємодії.

Ключові слова: соціальна справедливість, ціннісне самоставлення вчителя, ціннісне ставлення до учня.

В статье представлен теоретический анализ особенностей ценностного самоотношения педагога как конструкта эмоционально-ценностной составляющей социальной справедливости в педагогическом взаимодействии. Отмечается, что ценностное самоотношение педагога проявляется в системе его отношений к себе как к субъекту справедливых действий относительно учеников. Акцентируется внимание на том, что, совершая ценностное самоотношение, педагог совершает действия, направленные на самопознание, самооценивание, проявляет уважение к себе как к субъекту справедливого поведения; его действия выступают предметом самокоррекции и самоконтроля. Ценностное самоотношение учителя проявляется в аутосимпатии, самоприятии и самоценности; сопровождается усилиями, которые способствуют самовыражению личности педагога. Ценностное отношение педагога к себе как субъекту справедливых действий, в единстве с ценностным отношением к ученикам, представляют ценностное отношение к явлению социальной справедливости в педагогическом взаимодействии.

Ключевые слова: социальная справедливость, ценностное самоотношение учителя, ценностное отношение к ученику.

Постановка проблеми. Соціально-моральним завданням педагога є встановлення соціальної справедливості у процесі його взаємодії зі школярами. Реалізація вказаного завдання можлива за умови здатності педагога бути неупередженим стосовно кожного учня та об'єктивно оцінювати його досягнення чи невдачі з урахуванням індивідуальних психологічних

З М І С Т

Павелків Р. В. Вікові особливості морального розвитку молодшого школяра.....	5
Абсаямова Л. М. Якість життя та харчова поведінка невротично хворих людей.....	12
Артемова О. І., Хупавцева Н. О. Психологічні фактори розвитку креативності особистості майбутнього психолога.....	18
Безлюдна В. І., Корчакова Н. В., Осьмак Л. П. Використання дітьми непрямої агресії.....	24
Борейчук І.О., Назаревич В.В., Шарак Д. Функції фотографії як психологічного триггера.....	29
Гріньова О. М. Психологічні особливості становлення етнічної ідентичності особистості пізнього юнацького віку.....	35
Джеджера О. В. Емоційні переживання як чинник ефективності навчальної діяльності студентів.....	41
Камінська О. В. Психологічні особливості роботи вчителя з обдарованими дітьми.....	48
Клочек Л. В. Цінісне самоставлення вчителя як конструкт емоційно-ціннісної складової соціальної справедливості у педагогічній взаємодії.....	54
Корчакова Н. В. Розвиток просоціальної особистості та рівні її функціонування.....	60
Кочергіна І. А. Спрямованість саморегуляції жінок при психологічному насильстві з боку родини.....	67
Кулакова Л.М., Кулаков Р.С. Психологічні особливості формування моральних цінностей у молодшому шкільному віці в умовах навчальної діяльності.....	76
Лісова Л.І. Характеристика навчальної діяльності молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення у процесі розв'язування арифметичних задач.....	84
Лохвицька Л.В. Особистісно-деонтологічний підхід у моральному вихованні дошкільників: сучасні виміри психологічної науки.....	90
Павелків О.М. Формування у старшокласників інтересу до професій економіки та бізнесу під час вивчення математики.....	97
Петренко О.Б. Проблеми педагогічної психології і педагогіки у творчій спадщині В.М. Бехтерева.....	105
Сивик Г.Є. Особливості психологічної допомоги при моторній афазії.....	111
Сидорович О.І. Модель професійної самосвідомості майбутнього дефектолога.....	117
Ставицька О.Г., Ставицький Д.О. Психологічні особливості ціннісно-сислової сфери сучасних студентів-психологів.....	125
Ставицький О.О., Гіль Т.А. Емпіричне дослідження психологічних особливостей самовизначення підлітків.....	132
Ставицький О.О., Сигін І.М. Емпірико-діагностичний аналіз психологічної готовності студентів до створення сім'ї.....	139
Созонюк О.С. Теоретичний аналіз проблеми особистісних дформацій молоді умовах економічної кризи.....	146
Хомич І. С. Мотиваційний компонент психологічної готовності до навчання у школі.....	153
Відомості про авторів.....	160

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 9

Упорядники:
проф. **Павелків Р. В.**, доц. **Корчакова Н. В.**

Науково-бібліографічне редагування:
наукова бібліотека РДГУ

Підписано до друку 30.10.2017 р.
Формат 60х84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 13,4. Замовлення № 27042015 Наклад 300

м. Рівне, вул.16 Липня, 38;тел./факс (0362)62-03-97
e-mail:oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ДК №270 від 07.12.2000 р.

Надруковано в друкарні видавництва «Волинські обереги».

П - 86 **Психологія: реальність і перспективи:** зб. наук. пр. Вип. 9 / упоряд.:
Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова ; ред. кол. : Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна,
Н. В. Корчакова. – Рівне : РДГУ, 2017. – 164 с.

УДК 159.9+316.6